

Andrzej Szmigiel, Paweł Dąbrowski, Jan Aukszten

Klasa I b

Gimnazjum nr 2 im. Kawalerów Orderu Wojennego Virtuti Militari

Jak obchodzimy Święta Bożego Narodzenia w Polsce?

Spis treści

1. Boże Narodzenie.....	3
2. Wigilia.....	3
3. Daty obchodzenia Wigilii Bożego Narodzenia.....	3
4. Przebieg Wigilii Bożego Narodzenia.....	4
5. Potrawy na stole wigilijnym.....	5
6. Inne zwyczaje wigilijne i świąteczne.....	7
a. Choinka.....	7
b. Jemioła.....	8
c. Przesady i wróżby.....	9
d. Przysłowia na grudzień i Wigilię.....	10
e. Kartki świąteczne.....	12
7. Przepisy na wybrane potrawy wigilijne.....	13
8. Najpiękniejsze polskie kolędy.....	15

1. Boże Narodzenie

Boże Narodzenie to święto upamiętniające narodziny Jezusa. Boże Narodzenie jest świętem stałym, które każdego roku wypada 25 grudnia. Poprzedzone jest okresem czterotygodniowego postu, zwanego Adwentem. W niektórych kościołach chrześcijańskich święta Bożego Narodzenia zaczynają się od dnia poprzedzającego rocznicę narodzin Jezusa - Wigilii (wieczór 24 grudnia). Drugi dzień świąt (26 grudnia) obchodzony na pamiątkę Św. Szczepana, męczennika za wiarę chrześcijańską.

2. Wigilia

Wigilia to dzień, który poprzedza jakieś święto lub ważne wydarzenie. Wigilia Bożego Narodzenia, to w tradycji chrześcijańskiej dzień poprzedzający święto Bożego Narodzenia, który kończy zarazem czas adwentu. Słowo „wigilia” pochodzi od łacińskiego słowa „vigilia”, które oznacza czuwanie, straż.

Dzień Wigilii Bożego Narodzenia nazywamy również Gwiazdką. Tego dnia spożywana jest uroczysta kolacja. Kolację tę nazywamy: wigilią, wieczerzą wigilijną, wilią, postnikiem, bożym obiadem, godami, kutią. Korzenie tego święta sięgają prawdopodobnie obchodów Saturnaliów w starożytnym Rzymie, kiedy rozwijało się chrześcijaństwo. Można przypuszczać, że korzenie te sięgają jeszcze głębiej – do czasów epoki kamiennej, kiedy posiadano już odpowiednią wiedzę i świętowano przesilenie zimowe. Być może zwyczaj ten ma związek z żydowskim świętem Hannukah oraz perskim świętem Szab-e Jalda.

3. Daty obchodzenia Wigilii Bożego Narodzenia

W kościele rzymsko-katolickim Wigilia Bożego Narodzenia jest obchodzona 24 grudnia, w dniu przesilenia zimowego. W kościołach wschodnich: grekokatolickim i prawosławnym, z powodu używania innego kalendarza (juliańskiego) świętuje się ją 6 stycznia, a w Kościele ormiańskim – 5 stycznia.

Według tradycji ludowej (wciąż żywej np. na Kielecczyźnie), w latach gdy 24 grudnia wypada w niedzielę Wigilia nie mogła być obchodzona, ponieważ uważa się, że „niedziela nie przyjmuje postu”. W takim przypadku wieczerzę wigilijną urządzano już w sobotę, a Boże Narodzenie świętowało się przez trzy dni.

4. Przebieg Wigilii Bożego Narodzenia

W Polsce Wigilia weszła do obyczajów w XVIII wieku, ale zwyczaj ten upowszechnił się dopiero w XX wieku. Świętowanie Wigilii, ani tradycyjny post w tym dniu nie są wspólne dla wszystkich chrześcijan. Na przykład protestanci i prawosławni nie zachowali specjalnych przepisów odnośnie jedzenia lub niejedzenia mięsa. Warto odnotować, że istniejące w Polsce mniejszości wyznaniowe często przestrzegają wigilijnego postu ze względu na specyficzną tradycję naszego kraju. Zwyczaje wigilijne, w znanej nam współcześnie formie, są jednak typowe właściwie tylko dla Polski i Litwy.

Zgodnie z tradycją, wieczerza wigilijna rozpoczyna się wraz z pojawieniem pierwszej gwiazdy na niebie. Jest to symboliczne nawiązanie do Gwiazdy Betlejemskiej, oznaczającej narodziny Jezusa i wskazującej drogę do stajenki. Gwiazdę tę, zgodnie z Biblią, ujrzeli Trzej Królowie na wschodniej stronie nieba. Astronomowie twierdzą, że nie zawsze pierwsza gwiazda, jest rzeczywiście gwiazdą. W tym roku najjaśniejszym punktem na niebie była planeta Wenus.

Kolację, w polskiej tradycji postną, rozpoczyna łamanie się opłatkiem, składanie życzeń pomyślności, a także modlitwa i czytanie fragmentu Ewangelii według św. Mateusza lub Łukasza dotyczącego narodzin Jezusa. Zwyczaj łamania się opłatkiem oznacza wzajemne poświęcenie się jednych dla drugich i uczy, że należy podzielić się nawet ostatnim kawałkiem chleba. Opłatek – z języka łacińskiego "*oblatum*" znaczy Święcony Chleb i jest symbolem chrześcijaństwa i Jezusa Chrystusa.

Na stole, przykrytym białym obrusem, z wiązką sianka pod spodem, ustawia się jedno nakrycie więcej, niż jest uczestników wieczerzy. Jest ono symbolicznie przeznaczone dla niezapowiedzianego gościa, natomiast dawniej dla ducha przodków. Niegdyś wigilijna

kolacja była mocno związana ze światem duchów, a dusze zmarłych krewnych były szczególnie wyczekiwane tego wieczoru. Aby nie wyrządzić krzywdy przybyłym przodkom, nie należało zajmować miejsca bez jego uprzedniego zdmuchnięcia, ponieważ mogła na nim wcześniej usiąść czyjaś dusza. W czasach sarmackich panował zwyczaj nie sprzątania resztek po wieczerzy, aby duchy zmarłych miały się czym pożywić.

Zwyczaj stawiania dodatkowego nakrycia szczególnie upowszechnił się w XIX wieku. Miało to wówczas patriotyczną wymowę, ponieważ wolne miejsce było zarezerwowane było dla członka rodziny przebywającego na zesłaniu na Syberii. Zazwyczaj podaje się, że liczba gości w czasie wieczerzy wigilijnej powinna być parzysta (plus jeden talerz dla nieobecnych/ zmarłych/ niespodziewanych przybyszów/ Dzieciątka). Najbardziej unikano liczby 13. Feralna 13 bierze swój początek od Ostatniej Wieczerzy, kiedy to jako 13 biesiadnik przybył Judasz Iskariota. Jeżeli liczba biesiadników była nieparzysta, wówczas w bogatszych lub szlacheckich domach zapraszano do stołu kogoś ze służby, w biedniejszych domach jakiegoś żebraka.

5. Potrawy na stole wigilijnym

W zależności od regionu i tradycji rodzinnych, zestaw wigilijnych potraw jest różny, ale zwyczajowo na wigilijnym stole powinny znaleźć się wszystkie płody ziemi. Nie ma zgodności co do liczby potraw i zazwyczaj podaje się, że potraw powinno być dwanaście – na cześć dwunastu apostołów. Niemniej, według niektórych źródeł liczba potraw powinna być nieparzysta. Źródła podają też, że na stołach magnackich stawiano 13 potraw, szlacheckich – 11, a mieszczańskich – 9. Liczba 13 potraw wyznacza górną granicę dań, ale według księcia J. O. Radziwiłła, można było spróbować wszystkich ryb, które były liczone jako jedno danie. Można również spotkać inne informacje o wymaganej na wieczerzy wigilijnej liczbie potraw stawianych na stołach osób różnego stanu (np. 5 potraw na stołach chłopskich). Istnieją też różne wyjaśnienia liczby potraw: 7 – ponieważ jest siedem dni tygodnia, 9 – na cześć dziewięciu chórów anielskich.

W trakcie wieczerzy należy spróbować każdej potrawy, aby żadnej z nich nie zabrakło w nadchodzącym roku. W kolacji wigilijnej dominują potrawy przyrządzone z ziaren zbóż, maku oraz miodu i grzybów, a więc produktów typowych dla pogańskich styp pogrzebowych i symbolizujących odrodzenie, nowe życie. Obecnie do najbardziej typowych potraw kolacji wigilijnej należą:

- barszcz z uszkami (w niektórych regionach Polski biały żur, zupa grzybowa, zupa owocowa lub zupa rybna),
- ryby przyrządzane na różne sposoby, z najbardziej tradycyjnym karpem smażonym i w galarecie,
- kapusta z grochem, kapusta z grzybami,
- pierogi z kapustą, paszteciki z grzybami, łazanki z kapustą,
- kluski z makiem, cukrem i miodem,
- kompot z suszonych owoców, makowiec.

Zgodnie z polskim zwyczajem, potrawy wigilijne powinny być postne, czyli bezmięsne i przygotowane bez użycia tłuszczów zwierzęcych. Współcześnie Kościół podtrzymuje tę tradycję i list Episkopatu Polski z 2003 roku nie znosi wstrzemięźliwości w Wigilię Bożego Narodzenia, ale zachęca do jej zachowania zgodnie z postanowieniami II Synodu Plenarnego. W tym dniu zalecany jest tradycyjny post ścisły jakościowy (od mięsa) i ilościowy (można spożywać 3 posiłki w tym jeden do syta, którym jest uroczysta kolacja).

Tradycyjnie zastawiony stół w bieszczadzkiej chacie z Dąbrówki (Sanockie Muzeum Budownictwa)

6. Inne zwyczaje wigilijne i świąteczne

Innym zwyczajem wieczoru wigilijnego jest śpiewanie kolęd. Często pod choinką są prezenty, które przynosi Dzieciątko (Górny Śląsk), gwiazdka, aniołek (Galicja), gwiazdor (Wielkopolska, Kujawy, Pomorze) lub Święty Mikołaj. O północy w kościele odbywa się uroczysta msza zwana pasterką. Na Wschodzie w wigilię, przed wieczerzą, odwiedza się groby bliskich.

Na wsi opłatek z wigilijnego stołu, a także potrawy, podawano bydłu i koniom, czasem nawet wprowadzając je do izby. Czasami był to specjalnie wypiekany zielony opłatek, do którego dodawano poświęcone ziele. Karmienie potrawami przygotowywanymi na Wigilię miało zabezpieczać inwentarz przed urokami czarownic i guślarzek. A o północy gospodarz udawał się do obory, bo według tradycji zwierzęta mówiły wówczas ludzkim głosem. Na wieczerzę wigilijną zapraszano nie tylko zwierzęta domowe, ale również leśne, w tym wilki. Rozrzucano dla nich przed domem pożywienie, aby nie podchodziły pod domostwo w nowym roku.

Tego dnia woda w źródłach i potokach zamieniała się w wino, miód albo nawet złoto. Trwało to jednak bardzo krótko i mogły to zauważyć tylko nieliczne osoby - niewinne i szczęśliwe. Był też zwyczaj rytualnego mycia się w źródlanej wodzie, nabranej o północy, co miało moc zabezpieczającą przed chorobami.

6a. Choinka

Tradycja ta wywodzi się z VIII w. Św. Bonifacy, nawracając na chrześcijaństwo pogańskich Franków, kazał ściąć olbrzymi dąb, któremu oddawano cześć. Upadający dąb zniszczył wszystkie pobliskie drzewa oprócz małej sosenki. Święty uznał to za znak niebios, a młode zielone drzewko za symbol Chrystusa i chrześcijaństwa. Zwyczaj ubierania choinki w znanej formie przyszedł do nas z Niemiec na przełomie XVIII i XIX w. Zawieszane na drzewku w wigilię ozdoby i smakołyki nie były dobrane przypadkowo. I tak:

- jabłka symbolizowały zdrowie i urodę,
- orzechy zawijane w złotko miały zapewnić dobrobyt i siły witalne,
- miodowe pierniki - dostatek na przyszły rok,
- opłatek umacniał miłość, zgodę i harmonię w rodzinie,
- łańcuchy wzmacniały rodzinne więzi

- lampki i bombki miały chronić dom od demonów i ludzkiej nieżyczliwości
- gwiazdka na czubku - to pamiątka gwiazdy betlejemskiej oraz znak mający pomagać w powrocie członków rodziny przebywających poza domem,
- dzwonki oznaczały dobre nowiny i radosne wydarzenia w rodzinie
- aniołki - to opiekunowie domu

Lepiej jest stroić choinkę żywą, pachnącą, ponieważ jest przyjazna dla środowiska. Większość bożonarodzeniowych drzewek stanowią świerki, jodełki lub rzadziej sosny. Żywe drzewka pochodzą często z prywatnych plantacji w Polsce lub są importowane z krajów skandynawskich i Niemiec. Z polskich plantacji pochodzi najczęściej świerk pospolity. Z zagranicy zaś pochodzi jodła kaukaska, która najdłużej utrzymuje igły oraz coraz bardziej ceniony - świerk kłujący. Leśnicy dostarczają do sprzedaży corocznie ok. 300 tys. drzewek, co stanowi ok. 10% ogólnej liczby choinek sprzedawanych na polskim rynku. Pozostałe 90% to choinki pozyskiwane przez leśników z lasu. Są to drzewka wycinane w trakcie zabiegów pielęgnacyjnych, kiedy z drzewostanu usuwana jest określona liczba młodych drzew, aby wyrósł zdrowy las. Duża liczba drzewek dostarczana jest również z plantacji zakładanych głównie na terenach, gdzie nie mógłby wyrosnąć zdrowy, naturalny las. Do sprzedaży przeznaczane są też wierzchołki świerków i jodeł pozyskiwanych dla drewna. Podczas takiej ścinki wierzchołki nie ulegają uszkodzeniom, i bywa, że są ładniejsze niż te pochodzące z plantacji, mają bardziej regularne gałęzie i mogą dochodzić do 2 metrów wysokości.

Choinki wykonane z plastiku, w przeciwieństwie do wielu innych wyrobów plastikowych, nie nadają się do recyklingu. Problem stanowi oddzielenie metalowego szkieletu choinki od plastikowych „igieł”. Dlatego plastikowe choinki, które trafiają na wysypisko, czekają kilkaset lat na rozkład. Ponadto - produkcja wyrobów z plastiku jest uciążliwa dla środowiska i wymaga naturalnych, nieodnawialnych surowców takich jak ropa naftowa.

6b. Jemioła

Ten stary anglosaski obyczaj znajduje coraz więcej zwolenników również w naszym kraju. Pod jemiołą zakochani całują się, zwaśnione osoby łatwiej się godzą, a zawarta przyjaźń jest trwała. Zgodnie z tradycją gałązki jemioły zawieszają się nad wigilijnym stołem,

najpóźniej przed pojawieniem się pierwszej gwiazdki, nad drzwiami frontowymi oraz nad kominkiem lub kuchnią. Wigilijny pęk jemioły należy trzymać przez cały rok, bo inaczej jej dobroczynna moc zniknie.

6c. Przesady i wróżby

Dzień wigilijny bogaty jest w zwyczaje i przesady posiadające magiczną moc, zazwyczaj znajdujące swój rodowód w lokalnych, przedchrześcijańskich wierzeniach. Można tu wymienić następujące przesady:

- w tym dniu obowiązuje zasada: "Jak w Wigilię, tak i przez cały rok";
- jeśli w wigilijny poranek pierwszym gościem w domu będzie młody chłopiec, przyniesie to szczęśliwy rok, jeśli kobieta – wróży to niepomyślny rok;
- zakaz szycia, tkania, motania i przędzenia. Uważano je za czynności szczególnie lubiane przez demony wody, które mogą zjawić się wszędzie tam, gdzie zakaz złamano;
- w Wigilię nie wolno klócić się ani płakać, ponieważ niezgoda i smutek będą częste w domu aż do następnej Wigilii;
- wszelkie zranienia oraz choroby odbierane są jako zapowiedź kłopotów ze zdrowiem przez cały rok;
- myśliwi tego dnia tradycyjnie udają się na polowanie, którego pomyślny wynik zapewni opiekę na cały rok patrona łowiectwa św. Huberta;
- podczas wieczerzy wigilijnej nie należy zbyt dużo mówić czy przerywać innym, aby w przyszłym roku nie klócić się i nie wyjawiać powierzonych sekretów;
- wszelkie długi, w miarę możliwości, wskazane jest do Wigilii zwrócić; dobrze jest podczas wieczerzy mieć nawet drobną sumę pieniędzy, aby nie cierpieć na ich brak przez cały rok;
- dzielenie się opłatkiem zapewnia dostatek chleba w przyszłym roku oraz symbolizuje zgodę, wybaczenie i puszczenie niepamięć wszystkich urazów;
- nie należy wstawać zza stołu w trakcie posiłku. Zakaz ten nie dotyczy gospodyni lub innej osoby podającej do stołu;
- do stołu należy siadać według starszeństwa, aby schodzić z tego świata również w takiej kolejności;

- dobrze jest zabrać się rano do nieuciążliwej pracy, aby być zdrowym, rześkim i pracowitym przez cały rok. Nie należy się też przemęczać;
- pozostawianie w portfelu łusek z karpia wigilijnego, ponieważ przynosi to szczęście i dostatek.

Dzień wigilijny sprzyja też różnym wróżbom:

- jeżeli chcesz się przekonać, czy w nowym roku zakochasz się, zjedz jabłko i policz pestki. Jeśli liczba pestek jest parzysta, to odpowiedź jest pozytywna, a jeśli pestek będzie więcej niż sześć, to twoje szczęście będzie podwójne;
- Od pasterki, czyli pierwszego dnia świąt(25 grudnia), aż do 6 stycznia, czyli święta Trzech Króli, trwa okres zwany potocznie dwunastnicą. Przez dwanaście kolejnych dni można wróżyć, jaka będzie pogoda w nadchodzących dwunastu miesiącach. A więc: 25 grudnia przepowiada pogodę na styczeń, 26 na luty, 27 na marzec, 28 na kwiecień itd.;
- na Warmii i Mazurach, kiedy jeszcze biesiadnicy siedzieli przy stole, spod obrusa ciągnięto słomki. Jeśli wyciągnięto słomkę prosta, to osobę, która ją wyciągnęła, czekało życie proste, bez niebezpieczeństw. Jeśli słomka była pokrzywiona, to dana osobę czekało w przyszłym roku życie kręte.

6d. przysłowia na grudzień i wigilię

Przysłowia na grudzień

- 1 grudnia - Pierwszego grudnia, gdy pogoda służy, to wczesną wiosną i pogodną wróży.
- 2 grudnia - Gdy na początku grudnia pogoda stała, zima będzie długo biała.
- 3 grudnia - Grudzień jak łagodny wszędzie, cała zima dzieckiem będzie.
- 4 grudnia - Barbara mrozi, Mikołaj lód zwozi.
- 5 grudnia - Pierwszy śnieżek w błoto pada, słabą zimę zapowiada.
- 6 grudnia - Jeśli święty Mikołaj lodu nie roztopi, długo będą w ręce chuchać chłopci.
- 7 grudnia - Święty Ambroży zimy przysporzy.
- 8 grudnia - Jeśli w grudniu często dmucha, to w marcu i kwietniu plucha.
- 9 grudnia - Grudzień to miesiąc zawiły, czasem srogi, czasem miły.
- 10 grudnia - Gdy ptaki o północy latają, mroźną zimę przepowiadają.
- 11 grudnia - Pogoda grudniowa - lodu połowa, wody połowa.
- 12 grudnia - W zimie odkryte ucho, to w lecie sucho.
- 13 grudnia - Święta Łucja głosi, jaką pogodę styczeń przynosi.
- 14 grudnia - Taką pogodę Nowy Rok przynosi, jaka na Jana od Krzyża się głosi.
- 15 grudnia - Jak w zimie piecze, to w lecie ciecze.
- 16 grudnia - Grudzień zimny, śniegiem przykryty, daje rok w zboże obfity.

- 17 grudnia - Od świętego Florka daj chleba do worka.
- 18 grudnia - Gdy w grudniu śnieg pada, drugi rok taki sam zapowiada.
- 19 grudnia - Pogoda na Urbana, to wielka wygrana.
- 20 grudnia - Gdy Makary pogodny, cały styczeń chłodny.
- 21 grudnia - Jaka pogoda Tomaszowa, taka będzie i majowa.
- 22 grudnia - Gdy łagodna jesień trzyma, będzie krótka, ostra zima.
- 23 grudnia - Im więcej zimą wody, tym więcej wiosną pogody.
- 24 grudnia - Jak w Wigilię z dachu ciecze, zima długo się przewlecze.
- 25 grudnia - Gdy w Narodzenie pogodnie, będzie tak cztery tygodnie.
- 26 grudnia - Boże Narodzenie po lodzie, Wielkanoc po wodzie.
- 27 grudnia - Jak Apostoł pokazuje, taki luty następuje.
- 28 grudnia - Niewiniątek dzień pokaże, jaka pogoda w marcu się okaże.
- 29 grudnia - Późna zima długo trzyma.
- 30 grudnia - Kiedy grzmi na lód, będzie głód.
- 31 grudnia - Na święty Sylwester mroźno, zapowiedź na zimę mroźną.

Przysłowia wigilijne

- Jeśli nie odlecą ptaszki do Michała, do Wigilii zima nie nastąpi trwała.
- od Łucji do wigilii patrz na dni o przyszłym roku powiedzą Ci
- Święta Barbara po wodzie, Boże Narodzenie po lodzie
- Święta Barbara po lodzie, Boże Narodzenie po wodzie
- Jak w Wigilię z dachu ciecze, jeszcze się zima długo się powlecze.
- Gdy w Narodzenie pogodnie, będzie tak cztery tygodnie.
- Boże Narodzenie po lodzie, Wielkanoc po wodzie
- Gdy w dzień Adama i Ewy mróz i pięknie, zima wcześniej pęknie.
- W dzień Adama i Ewy daruj bliźniemu gniewy
- Jakiś w Wigilię, takiś cały rok.
- Zielone Boże Narodzenie, biała Wielkanoc.
- Na Boże Narodzenie weseli się wszystko stworzenie.
- W Boże Narodzenie słońko świeci, tak i tydzień zleci
- Pogoda na wigilię Narodzenia, do Nowego Roku się nie zmienia.
- Wigilia jasna, święty Jan ciemny, obiecują rok przyjemny.
- Gdy w Narodzenie Pana pogodnie, będzie tak cztery tygodnie.
- Gdy w Boże Narodzenie pola są zielone, na Wielkanoc będą śniegiem przywalone.
- Jak się Adam z Ewą zgłosi, tak się koniec grudnia nosi.
- Na Adama i Ewy, dobre bydło i plewy.
- Słota w dzień Adama i Ewy, zabezpiecz od zimna cholewy.
- Adam i Ewa pokazują, jaki styczeń i luty po nich następują.
- Gdy w dzień Adama i Ewy mróz i pięknie, zima wcześniej pęknie.
- Na Pasterkę po wodzie, Alleluja po lodzie.
- Koło Ewy, noś długie cholewy.
- Jeśli w pierwszy dzień po Narodzeniu dopiekało, będzie zima długo białą.
- Gdy choinka tonie w wodzie, jajko toczy się po lodzie.
- Gdy pola zielone, jak się Chrystus rodzi, Wielkanocnym Świętom śnieg pewnie zaszkodzi.
- Jaka pogoda w dzień Bożego Narodzenia, taka też będzie od Ignacego (01.02) po Szymona umęczonego (18.02).
- W jakim blasku Bóg się rodzi, w takim cały styczeń chodzi.
- Boże Narodzenie po lodzie, Wielkanoc po wodzie.

- Gdy na Gody bardzo biało, wiosną śniegu jest niemało.
- Gdy na Gody leży śnieg srogi, to na Wielkanoc zielone odłogi.
- Gdy w pełni księżyca Gody przypadają, łagodną resztkę zimy z tego wysnuwają.
- Gdy w Boże Narodzenie pola są zielone, na Wielkanoc będą śniegiem przywalone.
- Gdy w Narodzenie Pana pogodnie, będzie tak cztery tygodnie.
- Jeśli pola zielone, gdy się Chrystus rodzi, Zmartwychwstaniu śnieg z deszczem przeszkodzi.
- Na Boże Narodzenie masz lutego widzenie.
- W Boże Narodzenie bardzo biało, wiosną śniegu jest niemało.
- W Gody słońko świeci, tak i tydzień zleci.
- Z których stron w Gody wiatry się głoszą, stamtąd do Jana (27.12) deszcze przynoszą.
- W Boże Narodzenie dnia przybywa na kurze stąpienie.
- Jeśli w polu czarno, gdy się Chrystus rodzi, to będzie biało na lanie, kiedy Chrystus zmartwychwstanie
- Jeśli w Gody zielono, to na Wielkanoc śniegu będzie za kolano
- Jeśli dzień wigilijny pogodny, roczek będzie urodny
- Jak w Wigilię gwiazdy świecą, kury dobrze jajka niosą
- Jaka Wigilia, taki styczeń
- W jakim blasku Bóg się rodzi, w takim cały styczeń chodzi

6e. Kartki świąteczne

Idea kartek świątecznych narodziła się w XX wieku, dzięki masowemu rozwojowi poligrafii. W Polsce wysyłane są zwykle z okazji Bożego Narodzenia i Wielkanocy. Mimo rozpowszechnienia poczty elektronicznej, która ograniczyła korzystanie z usług tradycyjnej poczty, kartki świąteczne z życzeniami nadal cieszą się ogromną popularnością. Wiele przedsiębiorstw zamawia własne projekty i wysyła je do klientów. Często zawierają one gotową treść życzeń świątecznych

7. Przepisy na wybrane potrawy wigilijne

Barszcz wigilijny

1 kg buraków, włoszczyzna, kilka suszonych grzybów, sok z cytryny, sól, pieprz czarny. Grzyby ugotować, wyjąć z wywaru. W tym samym wywarze ugotować włoszczyznę, następnie wszystko ostudzić. Grzyby i włoszczyznę umyć. Oddzielnie ugotować pokrojone buraki. Dodać sól i sok z cytryny, odcedzić. Później połączyć wywary i przyprawić. Podawać z dodatkiem jajka lub uszkami wigilijnymi.

Uszka

Ciasto na pierogi: 1kg mąki, 2 jajka, trochę ciepłego mleka, 4 dag masła, sól. Nadzienie: 10 kg suszonych, grzybów, 1 cebula, 1 jajo, sól, pieprz. Mąkę wymieszać z jajkiem, solą i wodą, wyrobić niezbyt twarde ciasto. Rozwałkować, pokroić w kwadraty (ok.4 x 4 cm), nakładać nadzienie. Zlepić w trójkąty. Grzyby namoczyć, ugotować, odcedzić, przepuścić przez maszynkę (wywar można użyć do zupy lub sosu). Cebulę pokroić w drobną kostkę i podsmażyć na tłuszczu na złoty kolor, dodać grzyby, ostudzić. Następnie wbić do grzybów jajko i dobrze wymieszać, doprawić solą i pieprzem. Uszka gotować we wrzącej, osolonej wodzie. Po wyjęciu układać na półmisku i polewać masłem, aby się nie posklejały.

Zupa grzybowa

Grzyby starannie opłukujemy. Zalewamy zimną wodą na kilka godzin (można na noc). Potem grzyby gotujemy w 2 litrach wody z cebulą i pieprzem prawie do miękkości. Dodajemy włoszczyznę i gotujemy pół godziny. Przelewamy zupę przez sito. Solimy. Można zaostrzyć smak sokiem cytryny. Do śmietany, mieszając, wlewamy kilka łyżek gorącej zupy, a następnie, również mieszając, śmietanę do garnka z zupą. Kapelusze grzybów kroimy w paseczki, podajemy oddzielnie. Zupa grzybowa jest najlepsza ze zrobionymi w domu łazankami lub makaronem.

Karp po Żydowsku

1 kg oczyszczonej ryby, 1 kg cebuli, 10 dag rodzynek, 10 dag migdałów i orzechów. Cebulę pokroić w talarki, zalać wodą (tak, aby przykryć cebulę) i gotować do miękkości, włożyć głowy z ryb i obgotowywać na bardzo małym ogniu (około 10-15 minut). Usunąć głowy. Orzechy i migdały posiekać w paseczki, wrzucić do cebuli razem z rodzynekami. Wyczyszczonej rybę pokroić w dzwonka i włożyć do cebuli. Gotować na małym ogniu 10-15 minut. Ugotowane dzwonka wyłożyć na półmisek i zalać cebulą z bakaliami. Postawić w chłodnym miejscu do stężenia.

Kapusta z grzybami

3/4 kg kiszzonej kapusty, garść suszonych grzybów, 1 cebula, masło, trochę mąki, cukier, kminek, suszone śliwki. 3/4 kg kiszzonej kapusty (jeżeli bardzo kwaśna - lekko przepłukać) włożyć do garnka, dodać kilka suszonych grzybów wypłukanych w ciepłej wodzie. Gdy grzyby będą miękkie, wyjąć kapustę i poszatковать. 1 cebulę zeszklić na łyżce masła lub oleju, zasmażyć z 1 łyżką mąki i wymieszać z kapustą. Dodać grzyby, doprawić do smaku cukrem i kminkiem. Można dodać kilka suszonych śliwek bez pestek, namoczonych, ugotowanych i pokrojonych w paseczki. Dusić wszystko jeszcze kilka minut.

Pierogi z kapustą i grzybami

Farsz: kapusta kiszona, suszone grzyby, masło, cebula, olej, jajo, sól, pieprz, liść, ziele. Ciasto: mąka, sól, woda, jaja Kapustę, jeżeli jest bardzo kwaśna wypłukać. Gotować około pół godziny w małej ilości wody z dodatkiem listka laurowego i ziela. Odcedzić i dobrze odcisnąć. Grzyby wypłukać, gotować do miękkości tj. około pół godziny. Łyżką cedzakową wyjąć grzyby z wywaru. Z wywaru można zrobić zupę grzybową. Grzyby i kapustę zemleć w maszynce. Cebulę drobno pokroić. Przesmażyć na oleju lub maśle. Dodać zmieloną kapustę z grzybami i jedno jajko. Smażyć mieszając kilka minut. Dodać pieprz i sól do smaku. Wystudzić. Dodać trzy całe jaja i dokładnie wymieszać. Wyrabiamy ciasto. Rozwałkowujemy je i wycinamy szklanką krążki. Na każdym krążku układamy

farsz, zakładamy brzegi ciasta i dociskamy. Gotowe już pierogi gotujemy we wrzącej wodzie 3 minuty.

Wigilijny kompot z suszonych owoców

Śliwki kalifornijskie, figi, gruszki, jabłka, morele, cukier, cytryna, czerwone wino. Śliwki, figi i morele płuczemy, wkładamy do oddzielnych naczyń i zalewamy zimną, przegotowaną wodą. Moczymy je przez całą noc. Natomiast jabłka, gruszki można namoczyć na kilka godzin wcześniej. Owoce gotujemy oddzielnie. Śliwki tylko gotujemy z dodatkiem cukru, a figi i morele gotujemy z dodatkiem cukru, soku i skórki z cytryny przez 5 minut. Jabłka i gruszki gotujemy także z cukrem, ale przez 15 minut. Po ugotowaniu owoców, łączymy je, schładzamy i dodajemy do tego wino.

Kutia

20 dag łuskanej pszenicy, 15 dag maku niebieskiego, 1/4 l miodu, 1/4 l śmietanki, bakalie: rodzynki, skórka pomarańczowa, figi, daktyle, migdały, orzechy włoskie, orzechy laskowe. Pszenicę przebrać, opłukać i gotować tak jak ryż na sypko (na jedną szklankę pszenicy dwie szklanki wody). Mak sparzyć wrzącą wodą, osączyć i dwukrotnie zmielić. Orzechy i migdały pokroić w cieniutkie paseczki; figi, daktyle i skórkę pomarańczową pokroić na drobną kosteczkę. Wymieszać bakalie, pszenicę oraz zmielony mak dodając miód i słodką śmietankę.

Kluski z makiem

Masa makowa: 25 dag maku, cukier lub miód, wanilia, skórka cytrynowa. Ciasto: 30-35 dag mąki, sól, 1 jajo, 3/4 szklanki wody, 3 dag masła lub margaryny. Mak sparzyć i trzymać na ogniu pod przykryciem tak długo, aż da się rozcierać w palcach. Odcedzić przez gęste sito, dokładnie osączyć, zemleć w maszynce z gęstą siatką. Dodać do smaku cukier lub miód, wanilię, skórkę cytrynową i ewentualnie 2-3 dag rodzynek. Zagnieść twarde ciasto, rozwałkować, lekko przesuszyć, podsypać mąką, pokroić kluski. Ugotować we wrzącej, osolonej wodzie, odcedzić, przelać gorącą wodą, osączyć. Kluski wymieszać z masłem i makiem. Wyłożyć na ogrzany półmisek.

8. Najpiękniejsze polskie kolędy

BÓG SIĘ RODZI

Bóg się rodzi, moc truchleje,
Pan niebiosów obnażony!
Ogień krzepnie, blask ciemnieje,
Ma granice Nieskończony!
Wzgardzony, okryty chwałą,
Śmiertelny, Król nad wiekami!
A Słowo Ciałem się stało
I mieszkało między nami.

Cóż masz niebo nad ziemiany
Bóg porzucił szczęście swoje
Wszedł między lud ukochany
Dzieląc z nim trudy i znoje
Nieważne cierpień nieważne,
Żeśmy byli winni sami A słowo ...

W nędznej szopie urodzony,
Żłób Mu za kolebkę dano,
Cóż jest, czym był otoczony ?
Bydło, pasterze i siano.
Ubodzy, was to spotkało
Witać Go przed bogaczami
A Słowo...

Potem i króle widziani
Cisną się między prostotą,
Niosąc dary Panu w dani:
Mirę, kadzidło i złoto.
Bóstwo to razem zmieszało
Z wieśniaczymi ofiarami.
A Słowo...

Podnieś rękę, Boże Dziecię,
Błogosław ojczyznę miłą,
W dobrych radach, w dobrym bycie
Wspieraj jej siłę swą siłą,
Dom nasz i majątność całą
I wszystkie wioski z miastami!
A Słowo...

DZISIAJ W BETLEJEM

Dzisiaj w Betlejem, Dzisiaj w Betlejem
Wesoła nowina,
Że Panna czysta, że Panna czysta
Porodziła Syna
Chrystus się rodzi, nas oswobodzi,
Anieli grają, Króle witają,
Pasterze śpiewają, bydłęta klękają,
Cuda, cuda ogłaszają.

Maryja Panna, Maryja Panna Dzieciątko piastuje
I Józef Święty i Józef Święty Ono pielęgnuje.

Chrystus się rodzi...

Choć w stajeneczce, choć w stajeneczce Panna Syna rodzi,
Przecież On wkrótce, przecież On wkrótce ludzi oswobodzi.

Chrystus się rodzi...

I Trzej Królowie, i Trzej Królowie, od wschodu przybyli,
I dary Panu, i dary Panu kosztowne złożyli.

Chrystus się rodzi...

Pójdźmy też i my, pójdźmy też i my przywitać Jezusa,
Króla nad królami, Króla nad królami uwielbić Chrystusa.

Chrystus się rodzi...

GDY SIĘ CHRYSZTUS RODZI

Gdy się Chrystus rodzi i na świat przychodzi,
Ciemna noc w jasności promienistej brodzi.

Aniołowie się radują,
Pod niebiosy wyśpiewują:
Gloria, gloria, gloria in excelsis Deo.

Mówią do pasterzy, którzy trzód swych strzegli,
Aby do Betlejem czym prędzej pobiegli,
Bo się narodził Zbawiciel,
Wszego świata Odkupiciel.
Gloria...

O niebieskie duchy i posłowie nieba,
Powiedzcież wyraźniej, co nam czynić trzeba;
Bo my nic nie pojmujemy,
Ledwo od strachu żyjemy.
Gloria...

Idźcie do Betlejem, gdzie Dziecię zrodzone,
W pieluszki powite, w żłobie położone.
Oddajcie mu pokłon boski,
On osłodzi wasze troski.
Gloria...

GDY ŚLICZNA PANNA

Gdy śliczna Panna Syna kołysała,
Z wielkim weselem tak Jemu śpiewała:

Lili lili laj, moje Dzieciąteczko,
Lili lili laj, śliczne Paniąteczko.

Wszystko stworzenie, śpiewaj Panu swemu,
Pomóż radości wielkiej sercu memu.
Lili lili laj, wielki Królewicu,

Lili lili laj, niebieski Dziedzicu.

Sypcie się z nieba, śliczni Aniołowie,
Śpiewajcie Panu, niebiescy duchowie.
Lili lili laj, mój wonny Kwiateczku,
Lili lili laj, w ubogim złóbeczku.

Cicho wietrzyku, cicho południowy,
Cicho powiewaj, niech śpi Panicz nowy.
Lili lili laj, mój wdzięczny Synaczku,
Lili lili laj, miluchny robaczku.

Śpijże już wdzięcznie, moja perło droga,
Niech Ci snu nie rwie, żadna przykra trwoga.
Lili lili laj, mój śliczny rubinie,
Lili lili laj, póki sen nie minie.

JEZUS MALUSIEŃKI

Jezus malusieńki
Leży nagusieńki,
Płacze z zimna, nie dała Mu
Matuła sukienki.

Bo uboga była,
Rąbek z głowy zdjęła,
W który Dziecię uwinąwszy,
Siankiem Je okryła.

Nie ma kolebeczki,
Ani poduszczki,
We źłobie Mu położyła
Siana pod główeczki.

Gdy Dziecina kwili,
Matusieńka lili,
W nóżki zimno, złóbek twardy,
Stajenka się chyli.

Matusia truchleje,
Serdeczne łzy leje
O mój synu, wola twoja
Nie moja się dzieje

Tylko nie płacz, proszę,
Bo żalu nie zniosę,
Dosyć go mam z męki Twojej,
Którą w sercu noszę.

Pokłon oddawajmy,
Bogiem je wyznajmy,
To Dzieciątko ubożuchne
Ludziom ogłaszajmy.

LULAJŹE JEZUNIU

Lulajże, Jezuniu, moja perełko,
Lulaj, ulubione me pieścidełko.

Lulajże, Jezuniu, lulajże, lulaj,
A Ty Go, Matulu, w płaczu utulaj.

Zamknijże znużone płaczem powieczki,
Utulże zemdlone łkaniem wardzeczki.

Lulajże, Jezuniu...

Lulajże, piękniuchny mój aniołeczku,
Lulajże, maluchny świata kwiateczku.

Lulajże, Jezuniu...

Lulajże różyczko najozdobniejsza,
Lulajże, lilijko najprzyjemniejsza.

Lulajże, Jezuniu...

Lulajże, przyjemna oczom gwiazdeczko,
Lulaj, najśliczniejsze świata słońeczko.

Lulajże, Jezuniu...

Matuniu kochana, już odchodzimy,
Małemu Dzieciątku przyśpiewujemy.

Lulajże, Jezuniu...

Cyt cyt cyt, już zaśnie małe Dzieciątko,
Patrz jeno, jak to śpi niby kurczątko.

Lulajże, Jezuniu...

Cyt cyt cyt, wszyscy się spać zabierajcie,
Mojego Dzieciątka nie przebudzajcie.

Lulajże, Jezuniu...

OJ MALUŚKI, MALUŚKI

Oj, Maluśki, Maluśki, Maluśki jako rękawicka,
Albo li też jakoby, kawałeczek smycka. La....

Czy nie lepiej by Tobie, by Tobie siedzieć było w niebie,
Wszak Twój Tatuś kochany, kochany nie wyganiał Ciebie. La...

Tam Ci zawsze służyły, służyły prześliczne Anioły,
A tu leżysz sam jeden, sam jeden jako palec goły. La...

Tam kukielki jadałeś, jadałeś z czarnuszką i miodem,
Tu się tylko pożywisz, pożywisz samym tylko głodem. La...

Tam se w niebie spijałeś, spijałeś słodkie małmazyje,
Tu się Twoja gębusia, gębusia gorzkich łez napije. La...

Tam to miałeś posłanie, posłanie i miękkie piernatki,
Tutaj na to nie stanie, nie stanie Twojej kochanej Matki. La...

Tam w niebiosach wygodny, wygodny, a tu bieda wszędzie
Jak Ci teraz dokucza, dokucza, to i potem będzie. La...

A powiedzże, mój Panie, mój Panie, co się też to stało,
Że się Tobie na ten świat, na ten świat przychodzić zachciało. La...

Gdybym ja tam jako Ty, jako Ty tak królował sobie,
Nie chciałbym ja przenigdy, przenigdy w tym spoczywać żłobie. La...

Albo się więc, mój Panie, mój Panie, wróć do swej krainy,
Albo pozwól się zanieść, się zanieść do naszej chałpiny. La...

Cóż Ci oddam, mój Panie, mój Panie, chyba me piosneczki,
Albo li też te moje, te moje lipowe skrzypeczki. La...

PÓJDŹMY WSZYSCY DO STAJENKI

Pójdźmy wszyscy do stajenki,
Do Jezusa i Paniénki.
Powitajmy Małénkiego
I Maryję, Matkę Jego.

Witaj, Jezu ukochany,
Od patryjarchów czekany,
Od Proroków ogłoszony,
Od narodów upragniony.

Witaj, Dziecineczko w żłobie,
Wyznajemy Boga w Tobie.
Coś się narodził tej nocy,
Byś nas wyrwał z czarta mocy.

Witaj Jezu nam zjawiony
Witaj dwakroć narodzony
Raz z ojca przed wieków wiekiem
A teraz z matki człowiekiem

Kto to słyszał takie dziwy
Tyś człowiek i Bóg prawdziwy
Ty łączysz w Boskiej osobie
Dwie natury różne sobie

Tyś świat stworzył a świat Ciebie
Nie poznał mając wśród siebie
Idziesz dla jego zbawienia
On Ci odmawia schronienia

Za to u świata ubogich
Ale w oczach twoich drogich

Pastuszków, którzy czuwali
Wzywaj by Cię przywitani.

Spraw to Jezu, Boskie Dziecię,
Niech Cię kochamy nad życie,
Niech miłością odwziewamy
Miłość, której doznawamy.

O, szczęśliwi pastuszkowie,
Któż radość waszą wypowie,
Czego ojcowie żądali,
Wyście pierwsi oglądali.

PRZYBIEŻELI DO BETLEJEM

Przybieżeli do Betlejem pasterze,
Grając skocznie Dzieciąteczku na lirze.
Chwała na wysokości,
Chwała na wysokości,
A pokój na ziemi.

Oddawali swe ukłony w pokorze
Tobie z serca ochotnego, o Boże
Chwała ...

Anioł Pański sam ogłosił te dziwy,
Których oni nie słyszeli, jak żywi.
Chwała ...

Dziwili się napowietrznej muzyce
I myśleli, co to będzie za Dziecię?
Chwała ...

Oto Mu się wół i osioł kłaniają,
Trzej Królowie podarunki oddają.
Chwała ...

I Anieli gromadami pilnują,
Panna czysta wraz z Józefem piastują.
Chwała ...

Poznali Go Mesyjaszem być prawym,
Narodzonym dzisiaj Panem łaskawym.
Chwała ...

My Go także Bogiem, Zbawcą już znamy
I z całego serca wszyscy kochamy.
Chwała ...

WITAJ JEZU UKOCHANY

Witaj Jezu ukochany,
Na zbawienie nasze dany.
Witaj małe Dzieciąteczko,
Witaj śliczne Paniąteczko.
Witaj Jezu! /x2

Witaj z dawna pożądanym,
Od Proroków obiecany.
Już się wszystko to spełniło,
Co pod tajemnicą było,
Wypełniło. /x2

Ach dobroci niesłyszana,
Ach miłości niewidziana,
Cóż ja widzę, o mój Boże,
Twardy żłób, to Twoje łożo.
Śliczny Jezu! /x2

Przyszli tutaj i pasterze,
Zagrają Ci dziś na lirze,
Na multankach wygrywają
I wesoło zaśpiewają,
Kto co umie. /x2

My też milczeć nie będziemy,
Gdy do szopy Twojej przyjdziemy,
Wszyscy miło zaśpiewamy,
Piękny pokłon Ci oddamy
Jako Bogu! /x2

WŚRÓD NOCNEJ CISZY

Wśród nocnej ciszy głos się rozchodzi
Wstańcie pasterze Bóg się wam rodzi
Czym prędzej się wybierajcie
Do Betlejem pospieszajcie
Przywitać Pana

Poszli znaleźli dzieciątko w żłobie
Z wszystkimi znaki danymi sobie
Jako Bogu cześć mu dali
A witając zawołali
Z wielkiej radości

Ach witaj Zbawco z dawna żądany
Tyle tysięcy lat oglądany
Na Ciebie króle prorocy
Czekali a tyś tej nocy
Nam się objawił

I my czekamy na Ciebie Pana
A skoro przyjdiesz na głos kapłana
Padniemy na twarz przed tobą
Wierząc żeś jest pod osłoną
Chleba i wina

DO SZOPY HEJ PASTERZE

Do szopy, hej pasterze,
Do szopy, bo tam cud,
Syn Boży w żłobie leży,
By zbawić ludzki ród.

Śpiewajcie Aniołowie,
Pasterze grajcie Mu,
Kłaniajcie się Królowie,
Nie zbudźcie Go ze snu!

Pobiegli pastuszkowie
Ze swymi dary tam,
Oddali pokłon korny,
Bo to ich Bóg i Pan.

Śpiewajcie Aniołowie...

O Boże niepojęty,
Któż pojmie miłość Twą ?
Na sianie wśród bydłoty
Masz tron i służbę swą.

Śpiewajcie Aniołowie...

Padnijmy na kolana,
To Dziecię to nasz Bóg,
Uczcijmy niebios Pana,
Miłości złożmy dług!

Śpiewajcie Aniołowie...

Jezuniu mój najśodszy,
Oddaję Tobie się,
O skarbie mój najdroższy,
Racz wziąć na własność mnie.

Śpiewajcie Aniołowie...

Do szopy, hej pasterze,
Do szopy wszyscy wraz,
Syn Boży w żłobie leży,
Więc śpieszcie, póki czas!

Śpiewajcie Aniołowie...

Źródła:

- www.wigilia.bawi.pl
- www.choinka.wiersze.pl
- Ks. Sławomir Ratajczak C.Or. Wigilijne zwyczaje. www.filipini.poznan.pl
- Boże Narodzenie we dworach szlacheckich. Moje spotkania muzealne – Kultura sarmacka, karta XI do zajęć.